

Objawy dysleksji

„Pierwsze objawy sygnalizujące, że dziecko jest zagrożone wystąpieniem trudności w nauce czytania i pisania, mogą pojawić się już w czasie zajęć przygotowujących do nauki.”¹ W tym okresie problemy objawiają się brakiem umiejętności wyodrębnienia w słyszanych słowach pojedynczych głosek, z których słowo jest złożone oraz w nieprawidłowym rozpoznawaniu i odwzorowywaniu znaków graficznych zbliżonych do kształtu liter.²

O ryzyku dysleksji można natomiast mówić, gdy dziecko jest w klasie pierwszej lub drugiej.³ Dysleksję rozwojową można zdiagnozować dopiero, pod koniec klasy III lub w klasie IV.

Ryzyko dysleksji u dzieci w młodszym wieku szkolnym lub dysleksję w późniejszych klasach, możemy podejrzewać, gdy dziecko przejawia:

- **Funkcje wzrokowo- przestrzenne:**

- trudności z wyodrębnianiem szczegółów różniących dwa obrazki, zauważaniem małej liczby szczegółów na obrazkach (opis obrazka jest bardzo ubogi);
- problemy z odróżnianiem podobnych kształtów (np. liter m-n, l-t-ł, e-c, h-k);
- kłopoty z odróżnianiem identycznych kształtów, ale inaczej położonych w przestrzeni (np. liter p-g-b-d);
- trudności z czytaniem: wolne tempo czytania; opuszczanie liter, sylab, wyrazów lub całych wierszy; trudności w kojarzeniu głoski z odpowiednim znakiem graficznym, przekręcanie końcówek wyrazów; „zgadywanie”, gubienie się w tekście; niechęć do czytania, szybka męczliwość; koncentracja na technicznej stronie czytania (jakość czytania zależna jest od wielkości i wyrazistości druku);
- kłopoty z pisaniem: trudności z zapamiętywaniem liter; mylenie liter o podobnym kształcie; pomijanie drobnych elementów graficznych liter (kropek, kresek, ogonków); opuszczanie liter lub części wyrazów, odwracanie kolejności liter, niewłaściwe rozplanowanie graficzne

¹ M. Świąćicka, „*One są wśród nas. Dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu*”, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno- Pedagogicznej MEN, Warszawa 1997, s. 5.

² J. w., s.5

³ M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, „*Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*”, Wydawnictwo OPERON, Gdynia 2004, s.38.

tekstu (opuszczanie stron, linijek, za małe lub za duże odstępy między literami); liczne błędy ortograficzne (mimo znajomości zasad i reguł pisowni);

- problemy z rysowaniem: ubogie rysunki, bez szczegółów; trudności z rozmieszczeniem szczegółów na kartce; kłopoty z odwzorowywaniem prostych figur geometrycznych i z odtwarzaniem układów tych figur oraz znaków graficznych i cyfr, trudności z wyobrażeniem sobie wyglądu rysowanego przedmiotu;⁴
- trudności z wyodrębnieniem elementów z całości i/lub z ich syntezowaniem w całość (układanie klocków, puzzli, mozaiki);
- mylenie wyrazów: *od* i *do*, *kot* i *kto*.⁵

Zakłócenia w rozwoju spostrzeżeń wzrokowych mogą też stanowić utrudnienia w kształtowaniu się pojęcia liczby, mogą więc wpłynąć negatywnie na początkowe stadium myślenia arytmetycznego.⁶

- **Funkcje słuchowo- językowe:**

- wadę wymowy;
- trudności z rozpoznawaniem i tworzeniem rymów i par wyrazów o podobnym brzmieniu końcowej lub początkowej części słów;
- przekręca złożone wyrazy (przestawia głoski, sylaby, asymiluje głoski);
- używaniem błędnych sformułowań pod względem gramatycznym, ma trudności z poprawnym stosowaniem wyrażen przyimkowych (nad- pod, za- przed itp.);
- kłopoty z różnicowaniem podobnych głosek (np. z-s, b-p, k-g), czyli zaburzenia słuchu fonemowego, w związku z tym nie potrafi wykonać zadania takiego jak porównywanie par wyrazów różniących się jedną głoską oraz myli nazwy zbliżone fonetycznie;
- zaburzenia słuchu fonemowego (ma trudności z dokonywaniem analizy i syntezy, opuszczania, dodawania, zastępowania, przestawiania na takich cząstkach fonologicznych jak sylaby, głoski);⁷

⁴ W. Brejnak, K. J. Zabłocki „Dysleksja w teorii i praktyce”, Warszawski Oddział Polskiego Towarzystwa Dysleksji, Oddział Terenowy nr 1, Warszawa 1999r, s. 11-112, za: B. Zakrzewską, (1994).

⁵ M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, op. cit., s.39.

⁶ G. Borda, W. Tomaszewska „Z dysleksją na ty”, Związek Nauczycielstwa polskiego, Ośrodek Usług Pedagogicznych i Socjalnych, Katowice 2003r., s. 70.

⁷ M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, op. cit., s.39.

- myleniem głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych, miękkich i twardych, nosowych *q, ę* od zespołów dźwiękowych *om, on, em, en* lub fonetycznie zbliżonych jak syczące (*s,z,c,dz*) i szumiące (*sz, ż, cz, dż*);
- trudności z pisaniem ze słuchu (zniekształcenie pisowni, zniekształcenie wyrazów);
- problemy w zrozumieniu przeczytanej treści wynikające z błędów w czytaniu oraz z niewłaściwego rozumienia określeń słownych (głównie pojęć abstrakcyjnych);
- trudności z zapamiętaniem sekwencji nazw (dni tygodnia, miesiące, sekwencje czasowe; wczoraj-dziś –jutro, sekwencje cyfr szeregów 4-cyfrowych);
- problemy z zapamiętywaniem piosenek, wierszy, tabliczki mnożenia, więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie;⁸

- **Funkcje ruchowe:**

- małą sprawność ruchową;
- trudności w zabawach ruchowych wymagających sprawności manualnej (np. rzucanie do celu, chwytanie);
- kłopoty z samodzielnym wykonywaniem różnych czynności samoobsługowych (np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł);
- obniżona sprawnością manualną (niski poziom graficzny pisma, niekształtne, kanciaste litery, trudności z utrzymaniem pisma w liniaturze, pismo nieczytelne, zagina „ośle uszy”);
- wolne tempo pisania;
- kłopoty z wykonywaniem rysunków (niestaranne prace, ubogie w szczegóły);
- nieprawidłowy chwyt ołówka/długopisu (zbyt duży lub zbyt mały nacisk przy pisaniu);
- trudności w wykonywaniu ćwiczeń równoważnych;⁹

- **Orientacja w schemacie ciała, przestrzeni oraz czasie:**

- trudności ze wskazywaniem na sobie części ciała i określaniem ich terminami lewa- prawa;
- problemy z określaniem położenia przedmiotów względem siebie;
- myleni wyrazów *od-do*, liter *p-b-g-d, m-w, n-u*;
- pisanie liter i cyfr zwierciadlanie lub od prawej do lewej;
- trudności z określaniem pory roku, dnia, czasu na zegarze;¹⁰

⁸ G. Borda, W. Tomaszewska, op. cit., 26-27.

⁹ W. Brejnak, K. J. Zabłocki, op. cit., s.115-117.

¹⁰ M. Bogdanowicz, A. Adryjanek, op. cit., s.41.

- **Lateralizacja czynności ruchowych:**

- utrzymująca się oburęczność;¹¹

W zależności od specyfiki wymagań stawianych uczniom podczas nauczania różnych przedmiotów, mogą pojawiać się różne trudności:

- **na matematyce** - problemy z rozwiązywaniem zadań tekstowych (związane z trudnościami z samodzielnym odczytywaniem i zrozumieniem treści zadań), mylenie cyfr podobnych graficznie, zamiana kolejności cyfr w liczbach, kłopoty z zapamiętaniem tabliczki mnożenia, problemy z liczeniem w pamięci, pomyłki w obliczeniach, brak wyobraźni przestrzennej, trudności z zapamiętaniem kształtu figur i kątów oraz z dokonywaniem analizy i syntezy kształtów;
- **na historii** - brak umiejętności robienia zwięzłych notatek, problemy w prawidłowym odtwarzaniu chronologii wydarzeń i dat, utrudnione czytanie tekstów źródłowych (zwłaszcza tych napisanych nietypową czcionką);
- **na przyrodzie** - problemy z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych, z opanowaniem terminologii, z opanowaniem systematyki, trudności z posługiwaniem się i odczytywaniem map, kłopoty z zapamiętaniem kierunków, z obliczaniem długości i szerokości geograficznej;
- **na plastyce/technice** - kłopoty z wycinaniem, lepieniem, szyciem i majsterkowaniem;
- **na wychowaniu- fizycznym** - brak orientacji w schemacie własnego ciała może utrudnić prawidłowe wykonywanie poleceń, obniżona koordynacja ruchowa może powodować nieporadność lub sztywność ruchów;

Trudności ze zrozumieniem dłuższych instrukcji nauczyciela, przekazywanych bardzo szybko mogą występować na wszystkich przedmiotach.¹²

(fragment pracy dyplomowej: „Specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu w młodszym wieku szkolnym- badanie przesiewowe” autorstwa G. Liczewskiej)

¹¹ M. Bogdanowicz, „Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie”, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2002, s. 15

¹² E. Iskierka- Kasperek „Problemy uczniów z dysleksją”, [w:] „Psychologia w szkole”, 2010, Nr 2, s. 107.